

Reuniunea “Mariana” a învățătorilor greco-catolici din Năsăud. Statute și forme de organizare.

Iulia-Maria POP¹

Secolul al XIX-lea a fost secolul romantismului, al modernizării culturii, științei și a civilizației. Pe lângă numeroasele transformări pe care societatea românească le-a înregistrat în această perioadă, se impune să evidențiem un fenomen care a contribuit incontestabil la formarea societății civile, *asociaționismul*.

În Transilvania acest fenomen s-a manifestat mai activ îndeosebi cu începere din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, și a generat apariția casinelor, a societăților de lectură a elevilor sau a studenților, constituirea reuniunilor de cântări și muzică, a reuniunilor de femei sau cele închinare Sfintei Fecioare Maria. În această conjunctură favorabilă, s-au cristalizat și reuniunile de învățători. Acestea reprezintă tipuri de asociații profesionale cu caracter cultural, organizate pe baze național-confesionale, care și-au propus, pe lângă perfecționarea profesională a membrilor și ridicarea nivelului cultural al societății românești².

În provinciile românești aflate sub stăpânire austro-ungară, apariția reuniunilor de învățători a fost facilitată de legislația civilă. Între numeroasele prevederi ale legii XXXVIII promulgată de către ministrul József Eötvös în anul 1868, articolul 147 institua obligativitatea de asociere pentru învățătorii din școlile populare și cele de stat³. În aceste condiții, din dorința de a crește calitatea procesului instructiv-educativ, învățătorii români confesionali, greco-catolici și greco-orientali, au preluat modelul de organizare a dascălilor germani și maghiari în reuniuni.

Aparent reuniunile de învățători sunt produsul legislației dualiste, însă trebuie să precizăm că ele s-au constituit pe baza modelului de tip german, lansat la începutul secolului al XIX-lea de Adolph Diesterweg, recunoscut pentru meritele sale incontestabile în domeniul pedagogiei ca și “învățătorul învățătorilor germani”⁴. Acesta a reușit să înființeze în anul 1832 *Asociația pedagogică*, iar în anul 1840 *Asociația învățătorilor secția Berlin*. Treptat a revitalizat vechea *Uniune a învățătorilor* care luase ființă în anul 1813, iar mai târziu, în anul 1841 a constituit *Asociația țărănească a învățătorilor*. Toate aceste reuniuni organizau lunar consfătuiri, iar o dată pe an se organiza la Berlin, *serbarea învățătorilor*. Diesterweg participa la toate aceste întruniri în calitate de președinte⁵.

În monarhia dualistă, după cursurile preparandiale și cursurile de șase săptămâni organizate de către autoritățile statului, conferințele didactice au reprezentat o formă superioară de perfecționare profesională pentru învățători.

În Dieceza de Gherla, introducerea conferințelor învățătoarești, s-a hotărât în ședința consistorială ținută la Gherla la 21 mai 1872. Această decizie a survenit după ce din experiența anilor trecuți s-a constatat că, „*învățătorii adunați la instituțiunea de șase săptămâni pentru ascultarea propunerilor pedagogice fac foarte*

1 “Investește în oameni!” doctorand bursier în “Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013”. Autorul dorește să mulțumească pentru suportul financiar din programul co-finanțat de PROGRAMUL OPERAȚIONAL SECTORIAL PENTRU DEZVOLTAREA RESURSELOR UMANE 2007 – 2013, Contract POSDRU 6/1.5/S/4 – „STUDII DOCTORALE, FACTOR MAJOR DE DEZVOLTARE AL CERCETĂRILOR SOCIO-ECONOMICE ȘI UMANISTE”.

2 Bocșan Nicolae, *Transilvania și unirea din 1859. Implicații culturale*, în: *AIIA Cluj-Napoca*, XXVII, 1985-1986, pp. 494-495.

3 *Magyar Törvények*, Vol.II, Pesta, 1868.

4 A. Diesterweg, *Texte pedagogice alese*, Studiu introductiv, traducere, note și comentarii de Iosif I. Gabrea, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1963, p. 7.

5 *Ibidem*, p. 18.

*puțin progres*⁶. Acest motiv a determinat membrii Consistoriului să suspende cursul suplinitor în dieceza de Gherla și să găsească o modalitate mai eficientă de perfecționare a învățătorilor.

Circulara cu Nr.1275/630-711⁷ a introdus obligativitatea constituirii de conferințe didactice pentru toți învățătorii greco-catolici din dieceză. În conformitate cu prevederile §1 din Circulară, la conferințe urmau să se întrunească învățătorii din mai multe tracte protopopești învecinate. Aceste întruniri aveau un caracter itinerant, fiind organizate astfel încât învățătorii să se întrunească în fiecare an în alte tracte protopopești. Structura administrativă a conferințelor cuprindea: un președinte, un notar și un examinator. Funcția de președinte era deținută din oficiu de protopopul tractului respectiv, iar notarul și examinatorul erau aleși dintre membrii prezenți. Temele supuse dezbaterilor erau propuse de către învățători însă, pentru a fi recunoscute definitive, aveau nevoie de acordul președintelui. Deoarece aceste consfătuiri se organizau o dată pe an, în general cu începere din data de 20 august și țineau aproximativ cinci, șase zile, învățătorii aveau la dispoziție timp suficient să se pregătească pentru temele propuse spre dezbateri.

În vederea unei împărțiri administrative eficiente, teritoriul diecezei a fost organizat după cum urmează:

- a. *„Învățătorii Vicariatului Năsăudului, tractului Budacului și a Bistriței se vor însoți întru una conferință.*
- b. *Învățătorii din protopopiatele Becleanului, Cristurului și a Reteagului vor forma altă corporațiune*
- c. *Învățătorii din protopopiatele S. Marghitei, Buzei și a Secului vor ține conferința într-un loc.*
- d. *Învățătorii din protopopiatele Gherlei, Logiardului și a Ghiulei vor eforma un alt corp.*
- e. *Învățătorii protopopiatelor Olpretului, Vadului și a Surducului se vor constitui într-un alt corp.*
- f. *Învățătorii din protopopiatele Câtcăului și a Lăpușului se vor aduna laolaltă.*
- g. *Învățătorii din întreg căpitănatul Chioarului se vor constitui în alt corp a conferințelor.*
- h. *Docenții protopopiatelor Baiei- Mari, Baiei- Sprie și a Seinului vor face alt corp.*
- i. *Docenții din protopopiatele Satu-Mare, Țara Oașului și Turțului for eforma altă trupă.*
- j. *Cu privire la docenții din Silvania, deoarece dânșii până acum au una conferință învățătoricească ca aceasta și sunt deja organizați, nu se face altă dispusățiune, rămânându-le numai oblegământul de a subșterne Protocoalele acelor conferințe după modul sus îndegetat.*
- k. *Învățătorii din tractele Izei, Jodului și a Vișeului vor ține conferințele aici prescrise laolaltă.*
- l. *Învățătorii Coșeului, Marei și a Sighetului așijderea vor eforma una trupă”⁸.*

Această împărțire teritorială a stat la baza organizării tuturor conferințelor organizate pentru perfecționarea profesională a învățătorilor de confesiune greco-catolică din Episcopia de Gherla, până la organizarea lor în reuniuni. Apariția reuniunilor a fost oarecum anticipată de către autoritățile ecleziastice care au inserat între prevederile § II mențiunea că: *„la aceste conferințe se vor putea aduce și niscari statute pentru organizarea corpului învățătoresc și alte referințe”⁹*. Deoarece pentru organizarea învățătorilor în conferințe nu era nevoie de statute aprobate, presupunem că precizarea se referă la reuniuni, deoarece acestea intrau în legalitate doar după ce statutele lor de constituire primeau acordul Ministerului de Culte și Instrucțiune Publică.

În partea de nord a Transilvaniei, în ținutul Năsăudului sentimentul solidarității profesionale s-a manifestat încă din anul 1863 când, vicarul Grigore Moisil a avut inițiativa convocării tuturor învățătorilor din această zonă într-o conferință. Consfătuirea a avut loc la Năsăud între 19 și 23 octombrie, ocazie cu care au fost dezbătute probleme din sfera școlastică. Deși a reprezentat un adevărat succes, până în anul 1869 s-au mai ținut doar două conferințe. Reuniți în 27 respectiv 28 septembrie 1869, dascălii năsăudeni au hotărât constituirea unei reuniuni, însă, de la acea dată au mai trecut încă trei ani¹⁰, până când, la 17 decembrie 1872 sub președinția lui Ioan Ionașcu, cel mai bătrân învățător din ținut, s-a ales un comitet însărcinat cu elaborarea unor statute¹¹.

Inițiativa înființării au avut-o *„învățătorii însuși care voind pe de o parte a progresa cu timpul, iar pe de altă parte lipsindu-le mijloacele de perfecționare s-au gândit că unindu-și puterile vor putea realiza ceea ce unul*

6 Mirela Andrei Popa, Aurelia Mariana Dan, *Școală și Biserică. Circulare școlare din vicariatul Rodnei (1850-1918)* vol. I, Editura Argonaut Cluj-Napoca, 2008, Circulara 117, p. 154.

7 *Ibidem*.

8 *Ibidem*, p. 155.

9 *Ibidem*, p. 154.

10 Virgil Șotropa, Dr. Nicolae Drăgan, *Istoria școalelor năsăudene*, Năsăud, 1913, p. 135.

11 *Gazeta Transilvaniei*, An XLII, Nr. 15, 1879.